

Aproximació a una història de l'activitat física i l'esport mitjançant l'anàlisi de les fonts bibliogràfiques (1800-1939)

Xavier Torredadella i Flix

Professor d'Educació Física a l'IES Pere Borrell (Puigcerdà)

Paraules clau

bibliografia, documentació, catàlegs, història, Educació Física

Abstract

This article presents a study referring to bibliographical and documentary foundations of historical studies of physical activity and sport in Spain during the period 1800 to 1939.

It includes descriptions of the most important bibliographical sources or catalogues, as well as systematic classification of the historical documents located together with a chronological statistical analysis.

We hope that this will provide a basic thematic catalogue that might serve as a guide for better localisation and recovery of relevant documental sources for future historical studies.

Resum

En aquest article es presenta un estudi relacionat amb les bases bibliogràfiques i documentals pel que fa als estudis històrics de l'activitat física i l'esport a l'Estat espanyol durant el període 1800-1939.

S'hi inclouen les ressenyes de les fonts bibliogràfiques o catàlegs més importants, com també una classificació sistemàtica dels documents històrics localitzats, juntament amb una anàlisi estadística de tipus cronològic.

Amb això s'aporta un catàleg temàtic bàsic a les investigacions històriques futures en l'àmbit, que ha de servir de guia per a una millor localització i obtenció de les fonts documentals.

Introducció

El present article és un extracte de la investigació que amb el mateix títol ha estat dirigida pel Dr. Javier Olivera Betrán, que ha estat possible gràcies al programa de beques d'investigació per a postgraduats de l'INEFC-UDL, del curs 1997-1998. El treball s'ubicà dins del projecte d'investigació pertanyent al Programa d'Investigació Social sobre l'Esport del Departament de Ciències Aplicades de l'INEFC-UDL. El seu objecte marc és la realització d'una història social contemporània de les activitats físiques i esportives de Catalunya i l'Estat espanyol.

El nostre estudi pretén ser una aportació documental basada en les principals fonts bibliogràfiques amb l'objectiu de classificar, ordenar i sistematitzar aquells documents escrits que, pel que fa a l'activitat física i l'esport, puguin possibilitar posteriors investigacions en l'àmbit de la comprensió i interpretació historicista del fenomen en les seves diferents parcel·les. Per això hem abordat, en una primera aproximació, totes les fonts bibliogràfiques ubicades en les principals biblioteques, arxius i hemeroteques del país.

1. Primer número de la revista deportiva *El Campeón* (1932-1936).

Considerada la publicació esportiva periòdica on va tenir més ressò l'esport femení.

2. Periòdic esportiu de *L'Esport Català* (1925-1927).

En plena dictadura de Primo de Rivera, tractà les cròniques esportives catalanes mitjançant un periodisme molt original i entretingut.

Antecedents

Des que el 1927, Rufino Blanco i Sánchez publicà la seva obra *Bibliografía General de la Educación Física*, poques són les aportacions investigadores que sobre aquest àmbit podem disposar en el nostre país¹. Miguel Piernaveja del Pozo (1962) s'aproximà als estudis de l'educació física a l'Estat espanyol i analitzà els seus antecedents històrico-legals (2), en els que presentà una primera bibliografia decimonònica. En aquests darrers anys, els antecedents de Rufino Blanco tornen a ser rescatats per José Luis Pastor Pradillo: *La Educación Física en España: fuentes bibliográficas básicas* (1985), i pels professors Miguel A. Betancor i Conrado Vilanou (1996). Aquests dos últims autors són conscients, segons afirmen, que "la història de l'educació física i de l'esport necessita –potser a l'estat espanyol més que no pas en un altre lloc– catàlegs, repertoris bibliogràfics, col·leccions legislatives, fons documentals i altres instruments semblants que posin a disposició dels investigadors i historiadors tot un cabdal de materials i informacions que es troben escampats per tot arreu, a fi i efecte que, un cop ordenats i sistematitzats, puguin ser consultats de manera ràpida i immediata" (3).

Avui dia, hem de destacar importants aportacions que tracten d'ofrir-nos una resposta històrica als estudis bibliogràfics. Són, per exemple, els casos recents de Juan A. Mestre Sancho (1997): *La Educación Física en España, desde la perspectiva médica, durante el período de 1850 a 1936* (4), o altres com la de Juan Cambeiro (1997): *El proceso de institucionalización de la educación física en la España contemporánea* (5), Jaume

Balulà i altres (1997): *Passat i present de l'educació física a Barcelona* (6) i José Luis Pastor Pradillo (1997): *El espacio profesional de la educación física en España: génesis y formación del profesorado (1883-1961)* (7).

Els nostres objectius d'investigació han estat:

1. Aconseguir informació bibliogràfica precisa dels centres documentals més importants de l'Estat espanyol en relació a la història de l'activitat física i l'esport".
2. Conèixer "in situ" les obres, revistes especialitzades, articles i altres documents relacionats amb la tècnica d'estudi.
3. Elaborar una relació temàtica dels documents per biblioteques per contribuir a una relació general dels centres consultats.
4. Establir una classificació bibliogràfica (catalogació sistemàtica) de la "història de l'activitat física i l'esport" en base a una anàlisi crítica dels seus documents, de la temàtica abordada i del seu lloc de procedència.
5. Confeccionar una guia documental per l'estudi de la "història de l'activitat física i l'esport a l'Estat espanyol".

Metodologia

La metodologia utilitzada ha consistit en intentar realitzar una primera aproximació heurística de les fonts documentals. És a dir, localitzar els documents escrits més importants. Per això, hem hagut d'abordar ineludiblement tota una sèrie de coneixements relatius a la ciència de la documentació.

(1) Rufino Blanco amb la intenció de realitzar un buidat bibliogràfic i una exploració sistemàtica de les obres que s'havien publicat pel que fa a les matèries afins a l'educació física, s'avançà a la seva època en el coneixement modern del sentit ampli que avui concedim a l'educació física.

(2) Veure l'article de l'autor en la revista *Citius, altius, fortius*, 1962.

(3) A. Betancor / C. Vilanou: *Historia de la educación física y el deporte a través de los textos*, Universitat de las Palmas de Gran Canaria, Promociones y Publicaciones Universitarias, S.A. (1995).

(4) Actes del "3r Congrés de l'Esport, l'Educació Física i la Recreació", INEFC-UdL, 1997.

(5) Un altre interessant treball en l'àmbit és el de Carmen Pedrero: *La educación física en la enseñanza primaria: estudio de su historia a través de las disposiciones legales*, 1989.

(6) Aquests dos recents estudis, encara que no siguin pròpiament bibliogràfics, introdueixen aportacions bibliogràfiques importants.

(7) Tesis doctoral, Universitat d'Alcalá.

